

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА,

д-р екон. наук, професор, професорка кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

ORCID 0000-0002-4665-6676

nkorzhenivska@gmail.com

Євген ПОНОМАРЕНКО,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
освітня програма «Економіка»
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

6464488@gmail.com

КОМПЛАЄНС У СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

Актуальність. Розвиток відновлюваної енергетики є одним із стратегічних напрямів сучасної енергетичної політики України. Перехід до використання чистої енергії не тільки сприяє зниженню викидів парникових газів, а й створює передумови для економічного зростання регіонів, залучення інвестицій та підвищення рівня економічної безпеки. Проте інтенсивний розвиток цієї сфери супроводжується новими викликами - регуляторними, технічними, екологічними й фінансовими. У такому контексті виникає потреба у впровадженні комплаєнс-інструментів для ефективного управління ризиками і дотримання вимог законодавства.

Результати дослідження. Сфера енергетики тісно пов'язана з економічною стабільністю та енергетичною незалежністю. Важливість пошуку ефективних систем заходів, спрямованих на дотримання законодавчих і регуляторних норм, етичних стандартів, корпоративних політик та зобов'язань щодо сталого розвитку посилюється необхідністю узгоджувальних дій та відповідністю. У сфері відновлюваної енергетики саме комплаєнс охоплює питання екологічної відповідальності, фінансової прозорості, недопущення корупційних ризиків та захисту інтересів місцевих громад. Ефективна комплаєнс-система у відновлюваній енергетиці має базуватися на принципах систематичного виявлення та оцінки ризиків; дотримання екологічних стандартів; прозорості фінансування проєктів; взаємодії із зацікавленими сторонами; постійним моніторингом і контролем відповідності діяльності встановленим нормам.

Попри швидкий процес глобалізації енергетичних технологій і систем, рівень енергоспоживання та виробнича база енергетики переважно визначаються глокальними та

локальними факторами. У відповідь на ці зміни коригується політика країн-виробників і їхніх міжнародних об'єднань (таких як ОПЕК, США тощо). Вони змінюють критерії доступу до національних запасів вуглеводнів і адаптують стратегії державних компаній, які контролюють основні світові ресурси вуглеводнів. Хоча багато регіональних відмінностей в енергетичній сфері ймовірно будуть зменшуватися внаслідок глобалізаційних процесів, малоймовірно, що це відбудеться до середини поточного століття. З метою зменшення ризиків, державні компанії, що володіють великими запасами, прагнуть не лише розвивати переробні потужності, а й брати участь у капіталі та активах транспортних і збутових мереж. Економічні ризики енергетичного переходу обумовлені ціновими коливаннями, впливом світових ринкових тенденцій на енергоресурси, а також тарифною політикою держав і міжнародних економічних об'єднань, які значно впливають на конкурентоспроможність і економічну безпеку інвесторів у галузі альтернативної енергетики [1].

Сучасні виклики мають глобальний характер, що підтверджується зростанням інтересу до рішень у сфері «зеленого» фінансування. Ці фінансові інструменти включають «зелені» позики, облігації, квоти на забруднення, а також кредити, що сприяють підвищенню купівельної спроможності [2]. У світі зростають вимоги до дотримання екологічних стандартів, які регулюють ефективність, встановлюють вимоги до технологій, до прозорості і звітності щодо екологічної ефективності, норми переробки й утилізації та багато інших. До прикладу, директива ЄС щодо відновлювальної енергетики визначає мінімальні цілі для відновлювальної енергетики та встановлює вимоги до екологічної стійкості проєктів. Вона також охоплює вимоги щодо забезпечення сталого виробництва біопалива та біогазу [3].

Стратегія розвитку альтернативної енергетики тісно «вплетена» у стратегію економічної безпеки країни та її регіонів. Важливою складовою цієї стратегії є залучення різних джерел фінансування для проєктів у сфері альтернативної енергетики, а також ефективна співпраця з різними зацікавленими сторонами, такими як державні органи, міжнародні фінансові установи, приватний сектор та громадські організації. Розвиток альтернативної енергетики потребує значних фінансових вкладень, тому важливо створити сприятливі умови для залучення різних форм фінансування. Одним з ключових інструментів є використання зелених облігацій та кредитів для фінансування проєктів у відновлювальних джерелах енергії. Це дозволяє залучати інвестиції, які сприяють розвитку екологічно чистих технологій, одночасно відповідаючи вимогам сталого розвитку та зменшення викидів парникових газів. Міжнародні фінансові установи, такі як Світовий банк та Європейський інвестиційний банк, також активно підтримують проєкти у галузі відновлювальної енергетики через спеціалізовані фонди та програми фінансування.

З метою стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії уряд України застосовує низку економічних механізмів, які сприяють інвестиціям, підвищенню енергетичної безпеки та зменшенню залежності від викопного палива. Інституційну основу державної політики у сфері відновлювальної енергетики в Україні складають органи виконавчої влади, які здійснюють розробку, координацію та впровадження стратегій, програм і нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток відновлювальних джерел енергії. До них відносяться: Міністерство енергетики, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження, Державна інспекція енергетичного нагляду, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Основними інструментами державної підтримки у цій сфері є фінансові стимули, спеціальні тарифи, аукціонні механізми та податкові пільги [4].

Для ефективного моніторингу та контролю діяльності у сфері розвитку альтернативної енергетики важливо використовувати різні інструменти, механізми та організаційні структури. Серед них національний моніторинг викидів та переробки відходів, система екологічного моніторингу, міжнародний аудит та оцінка сталості, сертифікація, зелені облігації та механізми фінансового контролю. Важливим кроком на шляху до підвищення енергоефективності є запровадження сучасних механізмів сталого енергоспоживання. Цифровізація моніторингу енергоспоживання є одним із інструментів управління ресурсами. Використання "розумних" лічильників, сенсорних мереж, автоматизованих систем збору та аналізу даних дозволяє в режимі реального часу контролювати споживання енергії, виявляти неефективність та оперативно впроваджувати коригувальні заходи.

Крім того, важливим є розвиток публічно-приватного партнерства, що дозволяє поєднувати ресурси та досвід державного та приватного секторів. Держава може надавати фінансові стимули, такі як податкові пільги та субсидії, для приватних інвесторів, що зацікавлені в розвитку відновлювальних джерел енергії. Однак, необхідно враховувати не лише короткострокові фінансові вигоди, а й довгострокові економічні та екологічні ефекти від реалізації таких проєктів. Спільні зусилля державних органів, які розробляють відповідні політики та стратегії, інвесторів, а також громадських організацій, які можуть сприяти підвищенню обізнаності та залученню громадськості до питань сталого енергетичного розвитку дозволяють створити ефективне середовище для розвитку відновлювальної енергетики. Важливу роль відіграють міжнародні організації, наприклад Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики (IRENA) та Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), які активно підтримують ініціативи щодо розвитку відновлювальних джерел енергії через технічну допомогу, фінансову підтримку та обмін знаннями між країнами.

Охарактеризовані нами основні принципи ефективної комплаєнс-системи у відновлювальній енергетиці є важливою складовою механізму її функціонування. Однак, на практиці існують загальні та регіональні особливості, що визначають виклики та загрози економічній безпеці у сфері реалізації стратегії та тактики розвитку альтернативної енергетики. Незважаючи на виклики війни, Україна проявляє рішучість у розвитку відновлювальної енергетики. Тільки в минулому році, Держенергоефективності разом із Фондом декарбонізації України за три місяці роботи Фонду успішно профінансували 22 енергоефективні проєкти в різних регіонах країни. У 2025 році очікується ще більший потік «зелених» ініціатив, що принесе нові робочі місця, сприятиме розвитку економіки та покращенню добробуту українських громад [5].

Комплаєнс-програми дозволяють своєчасно виявляти та мінімізувати регуляторні, фінансові та репутаційні ризики, забезпечити прозорість у відносинах із інвесторами та підрядниками, підвищити довіру громадськості до енергетичних проєктів, створити умови для сталого розвитку регіонів через баланс економічних, екологічних і соціальних інтересів.

Висновки. Комплаєнс у сфері відновлюваної енергетики є критично важливим чинником зміцнення економічної безпеки регіонів України. Створення ефективних комплаєнс-програм сприятиме не лише мінімізації ризиків і підвищенню інвестиційної привабливості, але й забезпеченню дотримання принципів сталого розвитку. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка моделей регіональних комплаєнс-систем та формування методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо їх впровадження.

Список використаних джерел

1. Шпонтан Ю.М. Ризики та виклики розвитку альтернативної енергетики та нової енергетичної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.85>.
2. Тарасова О. Особливості сталого інвестування в розвиток екологоорієнтовної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету* 2022, № 6, Том 2. С. 168-177. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-29](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-29)
3. European Commission, 2020. URL: https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels_en.
4. Корольок Т.О., Зверевич Ю.О. Державна політика розвитку відновлювальної енергетики в Україні. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 83-99. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-06>
6. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Департамент відновлюваних джерел енергії. URL: <http://saee.gov.ua>.